

Atlas europejskich wartości Autor tekstu: Ilona Vijn-Boska

Projekt europejskich wartości ma swój początek w latach siedemdziesiątych, kiedy to socjologowie tacy jak Ruud de Moor i Jan Kerkhofs zajmowali się zagadnieniem wpływu średniowiecznego chrześcijaństwa na obecne społeczeństwo europejskie i odpowiedzią na pytanie czy ten dominujący system wartości doprowadził do innego, w miarę jednolitego systemu wartości.

Dziesięć lat później, w roku 1980, podjęto ten temat trzech tilburskich naukowców: Loek Halman, Ruud Luijckx i Marga van Zundert przeprowadzając wśród obywateli 33 państw europejskich ankietę z pytaniami dotyczącymi Europy, religii, polityki, społeczeństwa, pracy, rodziny i samopoczucia. Ankietę tę powtórzono jeszcze dwa razy, w 1990 i 2000 roku. Na podstawie materiału wielu rozbieżnych odpowiedzi ankietowych uzyskano przegląd opinii w zależności od miejsca zamieszkania. Ten obszerny materiał zebrany razem, został wydany w postaci książkowej jako album *Atlas europejskich wartości* zawierający dwieście grafik i diagramów statystycznych. Album ten wydany w języku angielskim przez holenderskie wydawnictwo „Brill” odzwierciedla opinie i idee Europejczyków ([Atlas of European Values](#)).

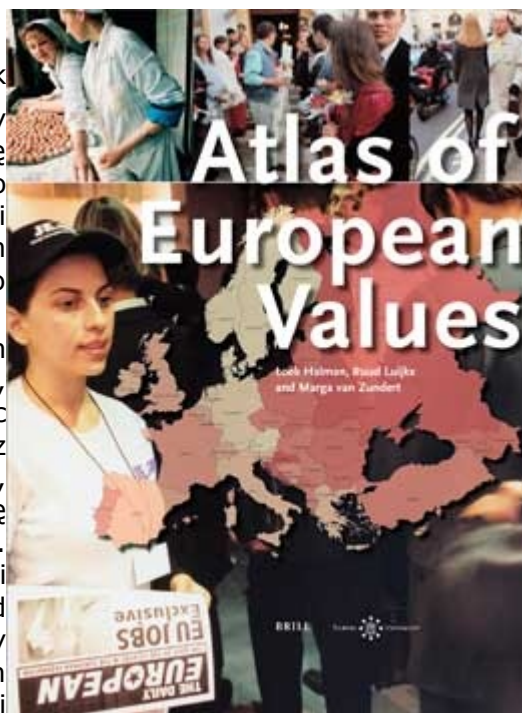
Chociaż dane zawarte w albumie nie są najnowsze, to według autorów oddają wciąż przekonania panujące w dzisiejszej Europie, ponieważ dotyczą one głębokich moralnych poglądów nie zmieniających się szybko. Jeżeli ktoś pięć lat temu najchętniej nie chciał za sąsiada pijaka lub cudzoziemca (jedno z pytań ankiety badające tolerancję), to jest duża szansa, że dalej tak uważa. Poza tym naukowcy mogli ustalić ciągłość poglądów na podstawie dwóch poprzednich ankiet. Ponad 800 milionów osób od Spits Gor do Malty i od Islandii do Azerbejdżanu może się nazwać Europejczykiem. Społeczeństwo i kultura europejska była pod wpływem cesarstwa rzymskiego, chrześcijaństwa, Oświecenia i dwóch wojen światowych, lecz te wspólne dzieje nie zaowocowały we wspólnej europejskiej kulturze. Stosunek do religii i Boga, wartość wolnego czasu, znaczenie posiadania dzieci oraz akceptacja lub nagana niestandardowych zachowań seksualnych są zależne od państwa europejskiego.

Indywidualizm i myślenie o rodzinie, religia kościelna i New Age, autorytaryzm i liberalizm, materializm i postmaterializm — to wszystko istnieje obok siebie w Europie a często jest nawet ze sobą połączone. I tak na przykład Czechy i Słowacja, nie tak dawno jeszcze jedno państwo, pod względem religijności i polityki są dwoma przeciwnymi biegunami [1], a między północnymi i południowymi regionami Niemiec istnieją różnice w poglądach kulturowych o rozwodzie i aborcji. W Holandii uważającej się za przyczółek [libertynizmu](#) [2], dwadzieścia pięć procent obywateli uczęszcza regularnie na msze kościelne a sześćdziesiąt procent uważa się za religijnych. Poza tym osoba uważająca się za wolnomyśliciela nie zawsze uznaje za słuszne równouprawnienie kobiet i mężczyzn.

Autorzy albumu po jego wydaniu stwierdzili: „Europa jest akceptowana tylko jako sztuczny twór. Europejczycy istnieją głównie jako jej mieszkańcy i nie posiadają wyraźnego, wspólnego wzoru wartości”.

Album jest złożony z siedmiu tematycznych rozdziałów: Europa, rodzina, praca, polityka, społeczeństwo, religia i samopoczucie.

Do rozdziału o Europie posłużono się pytaniami, których celem między innymi jest dowiedzenie się, czy dana osoba czuje się Europejczykiem, darzy Unię Europejską zaufaniem i ma poczucie dumy europejskiej. Z prawie 40.000 zapytanych tylko pięć procent czuje się Europejczykiem, a pojęcie dumy europejskiej lub poczucie solidarności między jej mieszkańcami nie istnieje. Miejscowość zamieszkania, region i państwo są elementami

identyfikacji danej osoby, a następnie nie pojawia się Europa, jak wielu by oczekiwało, ale świat jako całość. Luksemburczycy mają najbliższy związek z Europą i najbardziej poczuwają się Europejczykami, natomiast w Rosji mniej niż 2% ma takie odczucie.

Na rozdział o rodzinie złożyły się odpowiedzi na pytania o małżeństwie, dzieciach, bezwarunkowej miłości, matce pracującej poza domem i wartościach przekazywanych dzieciom. Do najważniejszych wartości przekazywanych przez rodziców dzieciom należą: odpowiedzialność, dobre maniery, tolerancja i respekt do innych oraz dążenie do pożądanego celu dzięki ciężkiej pracy. Wielu rodziców próbuje też nauczyć swoje dzieci gospodarności poprzez oszczędzanie pieniędzy i rzeczy, niezależności, stanowczości i wytrwałości w działaniu, posłuszeństwa wobec starszych i przełożonych. Zdecydowanie mniej uczy dzieci religijności (23%), myślenia o innych nie tylko o sobie oraz wyobraźni. Dla wszystkich mieszkańców Europy rodzina jest podstawową komórką społeczeństwa. Aż 90% Łotyszy uważa, że dzieci są niezbędne dla pełnego sensu życia. Mniej więcej 70% europejskich rodziców spodziewa się bezwarunkowej lojalności od swoich dzieci i taki sam procent sądzi, że rodzice powinni jak najwięcej robić dla swoich dzieci, nawet jeżeli będzie to kosztem ich własnego powodzenia i pomyślności. Najmniej miłości od dzieci oczekują Holendrzy i Szwedzi podczas gdy Mołdawianie uważają, że powinnością dzieci jest kochanie rodziców. Wielu mieszkańców południowej, środkowej i wschodniej Europy uważa, że w rodzinie mają być stworzone takie warunki, by kobieta mogła rodzić dzieci, a mąż powinien ją otaczać opieką i chronić. Chociaż większość Europejczyków jest zdania, że kobiety muszą mieć swój udział w dochodach miesięcznych, to jednak większość sądzi, że małe dzieci najlepiej chowają się w domu w obecności matki. Holendrzy w największym zakresie nie mają nic przeciwko więcej zarabiającej partnerce.

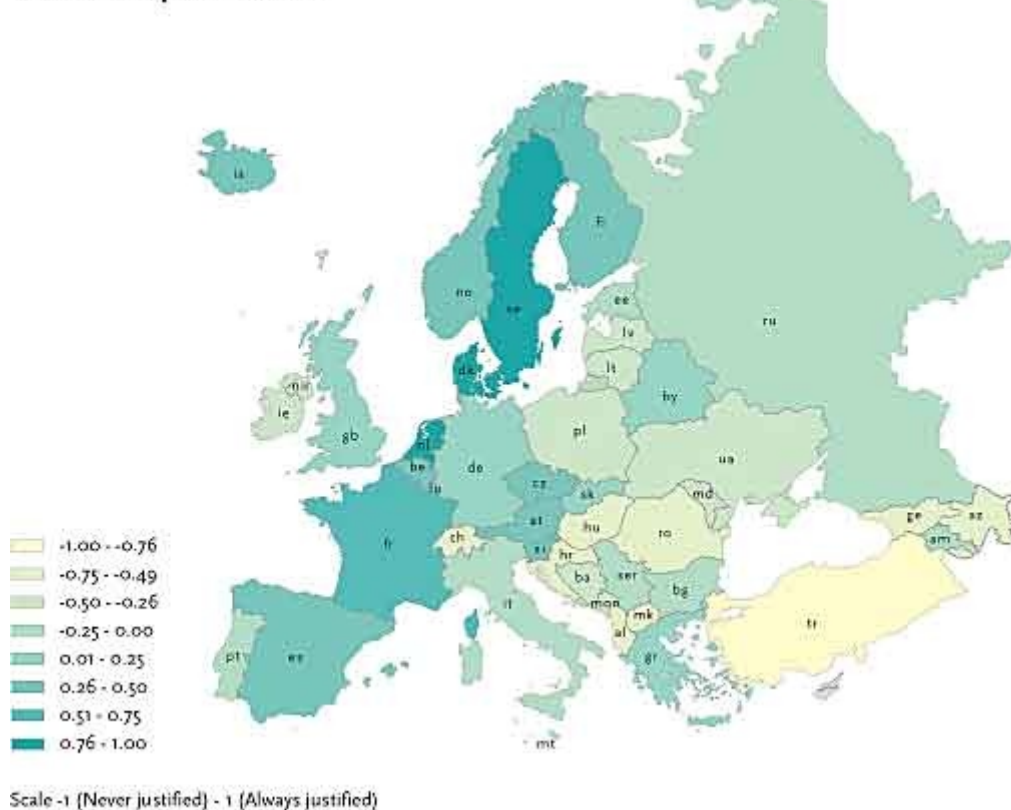
Ważność pracy i jej jakość, charakter pracy i lojalność wobec szefa to pytania, które pomogły napisać rozdział o pracy. Holendrzy i Islandczycy wykazują najniższą moralność w stosunku do pracy. Dla większości Europejczyków najbardziej istotnym aspektem pracy jest dobra pensja. Duńczycy przywiązują małe znaczenie do tego jaką pracę wykonują, ale ogólnie są zadowoleni z tego co robią w godzinach pracy. Dla Albańczyków wykonywana praca ma bardzo duże znaczenie. Rolnicy wschodniej Europy i Turkowie są jedynymi niezadowolonymi ze swojej pracy.

Bardzo ciekawym jest rozdział omawiający religie i sekularyzację w Europie. Stopień sekularyzacji został określony na podstawie szeregu pytań, między innymi o wiarę w jednego, osobowego Boga, ważność Boga w codziennym życiu, codzienne modlitwy, częstość chodzenia do kościoła, uczestnictwo we mszy i obcowanie w wolnym czasie z innymi członkami parafii kościelnej. Według tych pytań największa sekularyzacja, a więc wyłączenie Kościoła z życia świeckiego i państwa, jest w Czechach a najmniejsza na Malcie. Trzy czwarte Chorwatów wierzy w anioły, jedna trzecia Turków w reinkarnację. W Rosji i Szwecji mniej niż 10% uczęszcza comiesięczne do kościoła na msze.

Różnorodność Europy wyraźnie jawi się w zestawieniach o różnicach w religijności i stopniu indywidualności. Jest bardzo duża różnica między Polską, Portugalią i Maltą, gdzie tradycyjny Kościół i chodzenie do kościoła odgrywają bardzo dużą rolę, a krajami Północnej Europy takimi jak Holandia i kraje skandynawskie, gdzie kościół ma zazwyczaj rolę marginesową, chrześcijaństwo w większości wycofało się z życia publicznego, a za to pojawiły się niezliczone inne religijne kierunki myślenia. Można do tego zaliczyć filozofię [New Age](#), przekonania o telepatii i reinkarnacji. Taki sposób odczuć religijnych wzmacnia indywidualność osobistą a nie wskazuje człowiekowi jego „pokornego” miejsca na ziemi, jak to robi zwykle tradycyjne chrześcijaństwo. Religijność nowego stylu pasuje do indywidualnego wzorca wartości dominującego w zachodniej Europie, natomiast południe i wschód Europy zdominowane jest masowym, zorganizowanym chrześcijaństwem.

Potrzeba polityki w życiu codziennym, chęć uczestniczenia w akcjach politycznych i poparcie demokracji według autorów albumu ma swoje korzenie w średniowieczu. Ważną i wyraźną linię rozdzielającą opinie można wytyczyć z demarkacji schizmy z 1054 roku między chrześcijaństwem łacińskim i prawosławnym. Prawie tysiąc lat później różnice w odpowiedzi na pytanie, czy jednostka ma więcej odpowiedzialności wziąć na siebie (większość zachodniej Europy), czy też państwo ma odgrywać większą rolę w ochronie swoich obywateli (wschodnia Europa) opierają się na tej linii bez brania pod uwagę wyjątków. Tak samo można rozdzielić osadzenie słuszności istnienia demokracji. Dwie trzecie Macedończyków, Turków, Chorwatów i Rumunów chciałoby silnego przywódcy kierującego krajem. W Luksemburgu 45% społeczeństwa zaakceptowałoby silnego przywódcę rządzącego krajem bez parlamentu i wyborów, w Holandii około 27%. Hiszpania jest najbardziej lewicowo zorientowanym krajem w

Sexual-ethical permissiveness

Procent akceptacji „odbiegającego od normy” zachowania seksualnego (min. homoseksualność, prostytutka i cudzołóstwo) i akceptacja eutanazji, rozwodu i samobójstwa.

Społeczeństwo europejskie jako takie nie istnieje. Pytania ankiety dotyczyły dopuszczalności „odchodzącego od norm” zachowania, między innymi homoseksualizmu, prostytutki i cudzołóstwa, i etycznych spraw takich jak rozwody, eutanazja i samobójstwa. Duńczycy, Szwedzi i Holendrzy nie mają zastrzeżeń przeciwko takiemu zachowaniu i mają najbardziej nowoczesne opinie na temat osobistej wolności, tolerancji i emancypacji. 83% rodowitych Holendrów uważa, że homoseksualni mężczyźni i lesbijskie kobiety powinny mieć takie same prawa jak pary hetero. Podczas kiedy 68% Holendrów pochodzenia marokańskiego i 52% pochodzenia tureckiego akceptuje homoseksualizm. W południowo-wschodniej Europie w krajach takich jak Albania, Bośnia-Hercegowina, Macedonia, Montenegro i Kosovo homoseksualizm jest jeszcze tematem tabu. Polska jest między tymi najbardziej zacofanymi krajami a rozwiniętą Europą – 36% mieszkańców gotowa jest uznać orientację homoseksualną za całkiem normalną. Jednonocna przygoda jest wśród młodzieży w Północnej Europie akceptowana bez problemu. Tylko 10% Portugalczyków uważa, że większość ludzi jest godna zaufania. Holandia jako jedyna uważa, że ubóstwo spowodowane jest przeciwnościami losu. W całej Europie narkomani są najmniej akceptowani jako sąsiedzi w miejscu zamieszkania. Zmniejszenie różnic w dochodach ma najmniej zwolenników w Niemczech. Młodzież w Południowej Europie kładzie największy nacisk na indywidualną wolność i osobisty rozwój. W północnych częściach Włoch, z bogatą tradycją cechów, stowarzyszeń i społeczności uniwersyteckiej, demokracja ma o wiele większe poparcie niż na południu, gdzie dominują autorytatywne struktury. Na północy dzięki temu ludzie nabyli takich wartości jak wzajemne zaufanie i odkryli, że wspólnie mogą więcej uzyskać niż w pojedynkę. Większość Europejczyków uważa, że partner i pieniądze przynoszą szczęście w odróżnieniu od dzieci, które raczej przynoszą kłopoty. Irlandczycy są najszczęśliwszymi ludźmi w Europie (47,7%). Protestanci są bardziej zadowoleni z życia niż katolicy, prawosławni albo muzułmanie.

Autorzy nie oczekują szybkich zmian we wschodniej Europie i uważają, że jeszcze długo państwo będzie tam odgrywać mocną rolę. Również wzajemne zaufanie w stosunku do innych

obywateli jeszcze długo będzie mniejsze niż na zachodzie Europy. Po upadku Muru i zdemaskowaniu komunizmu w krajach wschodniej Europy wiele organizacji związkowych, szkolnictwo i media jak i również kościoły zatraciły się, ponieważ miały za dużo powiązań z upadłym systemem politycznym. Według autorów jeszcze dużo czasu potrzeba aby wschód i zachód Europy się ze sobą zintegrowały. Dla nich jest mało prawdopodobne żeby Polacy, Słowacy i Węgrzy w widocznym czasie upodobnili się do mieszkańców Zachodu i zmienili zdanie o rozwodach i aborcji, i żeby zapanowały tam razem demokracja z dobrobytem. Wprawdzie, historycznie wnioskując, istnieje związek między wzrostem dobrobytu a rozwojem libertynizmu, ale każdy kraj dąży swoją własną drogą modernizacji.

Tak więc Europa jako całość jest jeszcze projektem i jak mówi jeden z tilburskich naukowców Wim van de Donk, komentator statystyk w albumie: „Podczas gdy tworzyliśmy polityczne instytucje i system monetarny, zapomnieliśmy o stworzeniu europejskiej społeczności”. Europejczycy nie mają wspólnej tożsamości, nie znają nawzajem swoich losów historycznych i nie potrafią się nawzajem zrozumieć.

Przypisy:

[1] Niemniej wedle jednego z ostatnich sondaży czeskich Słowacy i Francuzi należą do narodów najbardziej przez Czechów lubianych - przyp. red.

[2] Ruch umysłowy powstały we Francji w XVII wieku, rozwijający się w różnych krajach w okresie Oświecenia, przeciwstawiający się autorytetowi religii i utrwalonym wzorcom społeczno-obyczajowym, głoszący swobodę w wyborze norm etycznych, niezależność myśli, ideał życia zgodnego z prawami natury i przynoszącego jednostce ludzkiej satysfakcję i szczęście na ziemi.

Ilona Vijn-Boska

Korespondentka z Holandii współpracująca z Racjonalistą

[Pokaż inne teksty autora](#)

(Publikacja: 10-07-2005 Ostatnia zmiana: 22-08-2005)

[Oryginał..](http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,4227) (<http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,4227>)

Contents Copyright © 2000-2008 by Mariusz Agnosiewicz

Programming Copyright © 2001-2008 Michał Przech

Autorem tej witryny jest Michał Przech, zwany niżej Autorem.

Właścicielem witryny są Mariusz Agnosiewicz oraz Autor.

Żadna część niniejszych opracowań nie może być wykorzystywana w celach komercyjnych, bez uprzedniej pisemnej zgody Właściciela, który zastrzega sobie niniejszym wszelkie prawa, przewidziane w przepisach szczególnych, oraz zgodnie z prawem cywilnym i handlowym, w szczególności z tytułu praw autorskich, wynalazczych, znaków towarowych do tej witryny i jakiegokolwiek ich części.

Wszystkie strony tego serwisu, wliczając w to strukturę podkatalogów, skrypty JavaScript oraz inne programy komputerowe, zostały wytworzone i są administrowane

przez Autora. Stanowią one wyłączną własność Właściciela. Właściciel zastrzega sobie prawo do okresowych modyfikacji zawartości tej witryny oraz opisu niniejszych Praw Autorskich bez uprzedniego powiadomienia. Jeżeli nie akceptujesz tej polityki możesz nie odwiedzać tej witryny i nie korzystać z jej zasobów.

Informacje zawarte na tej witrynie przeznaczone są do użytku prywatnego osób odwiedzających te strony. Można je pobierać, drukować i przeglądać jedynie w celach informacyjnych, bez czerpania z tego tytułu korzyści finansowych lub pobierania wynagrodzenia w dowolnej formie. Modyfikacja zawartości stron oraz skryptów jest zabroniona. Niniejszym udziela się zgody na swobodne kopiowanie dokumentów serwisu Racjonalista.pl tak w formie elektronicznej, jak i drukowanej, w celach innych niż handlowe, z zachowaniem tej informacji.

Plik PDF, który czytasz, może być rozpowszechniany jedynie w formie oryginalnej, w jakiej występuje na witrynie. **Plik ten nie może być traktowany jako oficjalna lub oryginalna wersja tekstu, jaki zawiera.**

Treść tego zapisu stosuje się do wersji zarówno polsko jak i angielskojęzycznych serwisu pod domenami Racjonalista.pl, TheRationalist.eu.org oraz Neutrum.eu.org.

Wszelkie pytania prosimy kierować do redakcja@racjonalista.pl